

ИСЛОМОВ Зоҳид Маҳмудович
Ўзбекистон халқаро ислом академияси
Илмий ишлар ва инновациялар бўйича
проректори, филология фанлари доктори,
профессор

ТАРИХ ФАНЛАРИ ДОКТОРИ, ПРОФЕССОР МИРСОДИҚ ИСҲОҚОВ 80 ЁШДА

ҚАДИМИЯТ ИЛМЛАРИНИНГ НОДИР БИЛИМДОНИ

Ҳозирда тарих фанлари доктори, профессор Исҳоқов Мирсодиқ Мирсултонович Тошкент давлат шарқшунослик университети Манбашунослик ва тасаввуф герменевтикаси кафедраси мудири бўлиб фаолият олиб бормоқда.

М.Исҳоқов 1970-1978 йилларда ЎзР ФА археология институтида илмий ходим, катта илмий ходим вазифаларида ишлаб, фаол дала археологияси тажрибасини орттирган. Қашқадарёда Ерқўрғон шаҳар харобаларида Авесто даври дафн маросимида оид даҳма таркибини археологик тўлиқ очишга эришди ва ёзма манбаларда келган маълумотларнинг тўғрилигини амалда исботлади.

1978-1981 йилларда Тошкент давлат маданият институтида доцент, 1981-1988 йилларда Ўз Р ФА Ҳамид Сулаймонов номидаги Қўлёзмалар институтида исломгача бўлган ёзма ёдгорликлар хусусан, суғд ёзма манбаларини ўрганиш билан шуғулланди. Олим Марказий Осиёнинг араб истилосига қадар қадимий ёзувлари ва ёзув маданияти тарихи йўналишида изланишлар олиб бориб, тарихий манбашуносликнинг янги саҳифасини очди. 1992 йилда шу йўналиш бўйича “Суғд ёзма ёдгорликлари палеографик тадқиқи” мавзuida докторлик диссертациясини ёқлаган.

1998-2000 йилларда М.Исҳоқов Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси Тарих институти директори лавозимида ишлаб, институт фаолиятининг тубдан янгиланиши, таркибий тузилмаларнинг қайта ташкил этилиши, тарих тадқиқотлари концептуал асосларининг объективлик ва ҳаққонийлик томон бурилиши даврини бошлаб берган.

Мирсодиқ Исҳоқовнинг илмий фаолияти серкирра. У ўнга яқин монографияларнинг муаллифи ҳисобланади. М.Исҳоқов 2003 йилдан буён бир неча илмий давлат гранти лойиҳаларининг ғолиби сифатида илмий гуруҳларга раҳбарлик қилиб келди.

Ўтган асрнинг 90-йилларидан бошлаб М. Исҳоқов халқимизнинг ноёб тарихий, маданий-маънавий мероси Авесто муаммолари билан шуғулланиб, бу ёдгорликни илмий изоҳлар билан ўзбек тилида нашр этди.

М.Исҳоқов “Тарихий манбашунослик, тарихшунослик, тарих тадқиқотлари методи ва методологиясининг долзарб масалалари” мавзусидаги Республика анъанавий йиллик конференциясининг ташкилотчиси ва раҳбари саналади.

Мирсодиқ Исҳоқов илмий билимларнинг моҳир тарғиботчиси сифатида ҳам кенг танилган. Унинг Ўзбекистон радио ва телевидениеси орқали кўплаб чиқишлари, телемулоқотлардаги иштироки, интервьюлари, Тошкент шаҳри тарихига оид туркум кўрстатувлари, “Академсоат” ва “Мозийга саёҳат” каби лойиҳалар асосида телевизион дарслари, “Маданият ва маърифат”, “Дунё бўйлаб”, “Тошкент”, “Ёшлар”, “Ўзбекистон тарихи” каналлари орқали илмий оммабоп чиқишлари халқимизга манзур бўлиб келмоқда.

Мирсодиқ Исҳоқов тарих фанининг қадимий даврлари манбашунослиги соҳаси бўйича катта илмий мактаб яратган олим. Бу соҳа учун илмий даражали кадрлар етиштиришда фаол хизмат қилиб келмоқда. Унинг раҳбарлигида 4 нафар фан докторлари, 7 нафар фан номзодлари ва 3 нафар тарих фанлари бўйича фалсафа доктори малакали кадрлар етишиб чиққан.

М.Исҳоқов ЎзР ФА илмий ҳамда Олий таълим тизими муассасалари қошидаги докторлик илмий даражасини берувчи Илмий кенгашларнинг доимий аъзоси сифатида ҳам самарали хизмат қилиб келмоқда. Ҳозирда у Ўз Р ФА Абу Райҳон Беруний номидаги шарқшунослик институти, Тарих институти, ЎзМУ, Тошкент халқаро ислом академияси қошидаги докторлик диссертациялари Ҳимоялари илмий семинар ва Ҳимоя кенгашларининг доимий аъзоси сифатида олий малакали кадрлар тайёрлаш ишига фаол ҳисса қўшиб келмоқда.

М.Исҳоқов Республикамизда ва жаҳон микёсида тан олинган манбашунос-тарихчи, Марказий Осиё минтақасида биринчи суғдшунос, араб истилосига ама қилган қадимий ёзувлар ёдгорликлари палеографияси бўйича ноёб мутахассис, Ўзбекистонда илмий авестошуносликнинг ривожига сезиларли ҳисса қўшган олим.

Мен тарих фанлари доктори, профессор Мирсодиқ Исҳоқов Мирсултоновични 1980 йиллардан биламан. Айниқса, 1985 йилдан жуда яқиндан танишимиз ва Ўзбекистон Фанлар академияси Ҳамид Сулаймонов номидаги Қўлёзмалар институтида бирга ишлаганмиз. Марҳум академик Азизхон Қаюмовнинг саъйи ҳаракатлари билан 80 йилларда мазкур институтида исломгача бўлган қадимги давр ёзма ёдгорликларини ўрганиш бўлими ташкил этилган бўлиб, домла шу бўлимда катта илмий ходим кейинчалик бўлим бошлиғи бўлиб фаолият олиб борганлар. Азизхон Қаюмов халқимизнинг қадимий ёзувлари ва ёзма манбаларини ўрганиш ишини ташкил этиш мақсадида ёш олимлар Қ.Содиқовни эски уйғур, Н.Раҳмоновни турк рун, Мирсодиқ ака Исҳоқовни суғд ёзувларини мукамал ўрганиш ва манбаларини илмий тадқиқ этиш ишига тайинлаганлар. Бундан салкам эллик йил олдин бошланган ҳаракатлар ўзининг ижобий натижаларини берди. Бу олимларимизнинг барчаси номзодлик, кейинчалик докторлик диссертацияларини ҳимоя қилишди. Мирсодиқ ака ҳам суғд ёзуви ёдгорликлари бўйича нафақат юртимизда балки дунёда соҳалари бўйича танилган олимлар қаторидан муносиб жой эгаллашди.

Профессор М.Исҳоқовнинг илмий, ижодий, олимлик фаолияти унинг шу кунга қадар фаолият олиб борган ташкилотлари мисолида яққол намоён бўлади. Болалигидан илмга чанқоқ Мирсодиқ Исҳоқов учун ҳаётнинг ўзи тақдир тақозоси билан мана шу машаққатли лекин шарафли йўлни тақдим этди. Унинг илмий жихатдан ўсишида йирик олимлар академиклар Я.Ғуломов, А.Қаюмовларнинг хизматлари жуда катта. Олим ҳозирга қадар собиқ ЎзФА Ҳамид Сулаймонов номидаги Қўлёзмалар институтида, ЎзФА Тарих институтида, Тошкент давлат шарқшунослик университети ва бошқа бир қатор давлат муассасаларида раҳбарлик, илмий

ходим каби турли лавозимларда фаолият олиб борганлар.

Мухтарам Домла жуда киришувчан инсон, ёшлар билан ёшларга хос, ёши катталар билан ўзларига хос, хотин-қизларга ҳам хос муносабат ва муомалада бўлар эдилар. Ўша вақтларда ЎзФА Қўлёзмалар институтида ишчан, жуда билимли жамоа шаклланган эди. Илмий жамоага раҳбарлик қилган академик Азизхон Қаюмов ходимларнинг барчасини илмий даражали бўлишига катта эътибор қилар ва амалий фаолиятлари шунга қаратилган эди. Мана шу мақсадда Институтида “Адабий манбашунослик ва матншунослик” ихтисослиги бўйича ҳимоя кенгаши очилган эди. Кўпчилик ёшларимиз маша шу кенгашда диссертацияларини ҳимоя қилиб илмий даражага эга бўлганлар.

Азизхон Қаюмов институтида йилнинг охирида йиллик илмий ҳисобот конференциясини ўтказар эдилар. Институтининг ҳар бир илмий ходими йил давомида амалга оширган илмий ишлари ва эришган ютуқлари бўйича ҳисобот маърузаси билан чиқиш қилар эди. М.Исҳоқов ҳам мана шу маърузачиларнинг энг фаолларидан эдилар. Домладаги илмга бўлган муҳаббат, соҳаларига бўлган қизиқиш маърузаларида бошдан оёқ яққол сезилиб турар эди. Бу вақтда Мирсодиқ ака филология фанлари номзоди илмий даражасига эга бўлган ва исломгача бўлган ёзма обидалар хусусан, суғд ёзуви ва ёдгорликлари бўйича докторлик диссертацияси устида ишлаётган эдилар. Айнан шу вақтда 1989 йилда Академик Азизхон Қаюмовнинг ташаббуси билан “Ўлмас обидалар” номли коллектив монографияда Мирсодиқ Исҳоқовнинг “Суғд ёзувининг шаклланиши ва таракқиёти масалалари” номли суғд ёзуви палеографияси бўйича тадқиқоти нашр этилган. Бу асар илмий жамоатчиликка суғд ёзма ёдгорликларини ва унга оид эпиграфик материалларни таништириш учун яратилган амалий қўлланмага айланган. Мирсодиқ ака 1992 йили “Суғд ёзма ёдгорликларининг палеографик тадқиқоти” мавзусидаги докторлик диссертациясини муваффақият билан ҳимоя қилдилар. Умуман олганда олимнинг ҳаётида 1981 йилда 1998 йилгача М.Исҳоқов фаолият олиб борган ЎзФА Ҳамид Сулаймонов номидаги собиқ Қўлёзмалар институтидаги илмий муҳит

ва унга раҳбарлик қилган марҳум академик Азизхон Қаюмов муҳим ўрин тутди.

Тарих фанлари доктори Мирсодиқ ака Исҳоқов Ўзбекистонда ўзлари бошлаган илмий йўналишлари бўйича бир қатор шогирдларни тарбиялаб етиштирдилар. Бу йўналишнинг муҳимлиги лекин жуда оғирлиги, манбаларнинг камлигини жуда яхши англаган олим илмий мавзуларнинг шаклланиши, уларнинг режалари, ишларнинг ёзилиши масалаларига жуда синчковлик билан ёндашар, илмий иш бошлаётган ёшларга самимий мураббийлик маслаҳатларини берар эдилар. Яратилаётган ишмий ишларнинг муҳокамасига алоҳида эътибор берадилар. Бунинг асосий сабабини, домланинг фундаментал илмий мактаб кўрганлиги, илмий тажриба ва малаканинг кўплиги, соҳанинг сир-асрорларини тушуниб кенг қамровли мулоҳазанинг мавжудлиги, устоз сифатида масъулиятлилигидан деб биламан. Домланинг назаридан кўпчилик эътибор бермайдиган майда -чуйда нарсалар ҳам четда қолмайди. Мирсодиқ ака ўзбек ва рус тилларини мукамал эгаллаган ва ҳар иккисида ҳам илмий мушоҳада қила оладиган ва уларни матнда саводли акс эттира оладиган ноёб салоҳият эгаси ҳисобланади. Буни иш жараёнида бир неча бор синаб кўрганмиз.

Заҳматкаш олим Мирсодиқ домла Исҳоқов 20 га яқин фан номзодлари ва докторларининг устози. Шогирдлари ҳам ўз устозлари ҳақида доимо ҳурматли фикр билдирадилар ва уни қадрлайдилар. Меҳнатсевар олимнинг илмий мероси жуда салмоқли. Устоз томонидан 200 дан ортиқ монография, китоб, дарслик, қўлланма, илмий мақолалар яратилган. Домлани Ўзбекистон халқаро ислом академияси жамоаси ҳам жуда улуғлайди. У киши Академиянинг ўқув, илмий жараёнида фаол иштирок этиб келганлар жумладан, талабаларга “Дунё динлари тарихи”, “Марказий Осиёдаги қадимий динлар” каби фанлардан маърузалар ўқиганлар, битирув имтиҳонларининг раиси, диссертацияларга оппонентлик, монография ва қўлланмаларга тақризчи, сифатида доимо хизматда бўлган. Шунингдек, кўплаб ҳимоя кенгаши ва семинарлари аъзоси сифатида ҳам тинимсиз фаолият олиб борадилар.

Ҳар қандай олимнинг илми, маҳорати, салоҳияти унинг ёзган асарлари, мақолалари,

анжуманлардаги маърузаларида кўзга ташланади. Бу борада ҳам профессор Мирсодиқ Исҳоқов пешқадам. Юртимизда, хорижда бўлсин ўтказилган Ўзбекистон тарихи, хусусан, Самарқанд, Бухоро, Тошкент, Термиз, Хива каби қадимий шаҳарларимиз юбилейларида тарих фанлари доктори, профессор Мирсодиқ Исҳоқов албатта иштирок этади ва жуда муҳим, илмий аҳамиятга молик маърузалар қилади. Бу эса унинг ўз соҳасига бўлган муҳаббати, ҳурматидан бир нишона десак янглишмаган бўламиз. Шу сабабли ҳам Мирсодиқ акани юртимизда, хорижий мамлакатларда айниқса, илмий доираларда биладиганлар жуда кўп.

Домла барча соҳада жуда фаол ва чакқон. У киши илмдан ташқаридаги фаолиятда ҳам кўпчиликка намуна бўла олади. Биз АКА билан Қўлёзмалар институти давридаги фаолиятимизда кўплаб хизмат сафарларида бўлганмиз, ўтмиш бўлса ҳам пахта каби кишлок хўжалиги ишларида бирга иштирок этганмиз. Буларнинг барчасида у киши кичикка акадек, каттага укадек муносабатда бўлганлар. Мен у кишининг бировга жаҳл ёки қўполлик қилганини кузатмаганман. Мирсодиқ ака зўр сухандон, сўз устаси, мумтоз адабиёт ва шеърят билимдони ҳамда шайдоси, нодир овозли хонанда, дилкаш сухбатдош, маслаҳатўй, ташкилотчи. Хулласи калом, тарих фанлари доктори, профессор Мирсодиқ Исҳоқов нодир истеъдод соҳиби. Домла мана улуғ 80 ёшни қаршилаётган эканлар, уларга яқин ҳамкасблари, шогирдлари номидан мустаҳкам соғлик, эл-юрт хизматидаги узоқ умр, бахтли саодатли кўша қариб юришларини тилаймиз.